

УДК 339.92 (477–192.7)

DOI: <https://doi.org/10.23939/dg2023.01.212>**Олдак Людмила Ярославівна***аспірант кафедри державної політики та врядування
Національного університету “Львівська політехніка”*

ORCID 0000-0002-1894-6852

e-mail : lyudmyla.o.lyudmyla@gmail.com

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Зазначено, що активізація інвестиційного співробітництва та диверсифікація його напрямів у межах євро регіонів, сформованих на кордоні між Україною та ЄС, значною мірою визначаються типом інвестиційного клімату не більше кожного з них. Доведено, що це зумовлено тим, що особливості інвестиційного клімату визначають значущість інвестиційних проєктів, реалізуються у відповідних транскордонних регіонах, надають першочерговий вплив на пріоритетні напрями їх розвитку, а також забезпечують наявність позитивних стимулів для чинних інвесторів щодо роботи на транскордонному ринку.

Ключові слова: євро регіони; євро регіональне та транскордонне співробітництво; інвестиції; кластери.

Інвестиційний клімат є важливим фактором дії механізмів залучення прямих іноземних інвестицій у сферу транскордонного співробітництва з країн Європейського Союзу в економіку інших країн. Найбільш визначальною формою транскордонного співробітництва є євро регіон – це форма співпраці між територіальними громадами чи місцевими органами влади прикордонних регіонів двох чи більше держав, які мають спільний кордон, спрямований на координацію їх взаємних зусиль і здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності згідно з національними законодавствами і нормами міжнародного права для вирішення спільних проблем і в інтересах людей, що населяють його територію по обидва боки державного кордону. Отже, його роль у контексті поглиблення інвестиційно-економічного співробітництва в євро регіонах в умовах євро інтеграції істотно зростає. За цього ключовими ланками формування сприятливого інвестиційного клімату в межах євро регіонів, сформованих на кордоні між Україною і ЄС, стають:

– розвиток прикордонної інфраструктури, насамперед кількість і оснащеність переходів через державний кордон, розвиненість транспортних мереж та телекомунікацій, якість доріг та доступність придорожного сервісу, залізничне та авіасполучення між центрами євро регіонального співробітництва;

– використання природно-ресурсного потенціалу єврорегіону для ефективного використання в процесі реалізації транскордонних інвестиційних проєктів, таких як створення нових курортів, розширення сучасних рекреаційних зон, сприяння місцевої влади по обидва боки кордону у вигляді земельних ділянок та інших природних ресурсів для здійснення інвестиційних проєктів;

– рівень інституційного забезпечення єврорегіонів у межах транскордонного співробітництва: наявність достатньої кількості підписаних міжрегіональних угод, успішність діяльності єврорегіонів, використання можливостей програм транскордонного співробітництва, фінансовані ЄС, узгодженість стратегічних орієнтирів розвитку прикордонних територій по обидва боки кордону, наявність розроблених інвестиційних пропозицій для іноземних інвесторів;

– якість людського капіталу, зокрема вікова структура населення єврорегіону, рівень та соціальні стандарти його життя, стан здоров'я, наявність професійних навиків, трудова дисципліна, ділова культура, знання іноземних мов, здатність працювати з сучасними технологіями, володіння управлінськими і правовими знаннями;

– розвиток транскордонного бізнесу, поширення ділової ініціативи та підприємницької активності в єврорегіоні, наявність середовища потенційних контрагентів, дистриб'юторів та споживачів;

– ефективність фінансово-банківської мережі та системи небанківських фінансових установ в єврорегіоні, можливість проведення інвесторами фінансових транзакцій, доступність кредитних ресурсів та якісних страхових послуг тощо;

– створення професійних навчальних і виробничих кластерів для підготовки висококваліфікованих кадрів, що призводить до формування нового транскордонного інноваційного середовища.

Усі перелічені вище складові інвестиційного клімату єврорегіонів діють у тісному взаємозв'язку між собою, формуючи механізми синергетичного впливу на поведінку іноземних інвесторів, і впливають на прийняття ними рішень щодо пріоритетів реалізації інвестиційних проєктів у відповідній сфері транскордонного співробітництва, обсягу вкладених інвестиційних ресурсів і сфери їх застосування.

З перших років проголошення незалежності України Польща стала стратегічним економічним і політичним партнером країни. Закарпатська, Волинська, Львівська області України та Люблінське, Підкарпатське воєводства Польщі формують українсько-польський транскордонний регіон. Загальна площа регіону становить 97 678 км², де українська частина складає 54 720 км², а польська – 42 968 км. На території регіону проживає 9 109,5 тис. людей [1, с. 35].

Для вирішення ключових проблем та визначення можливостей українсько-польської співпраці на міжурядовому рівні було створено інституційний механізм – Українсько-польський міжурядовий координаційний центр із питань міжрегіонального співробітництва. У складі функціонують комісії з питань пунктів перепустки і прикордонної інфраструктури, просторового планування і ТГС.

Істотну допомогу у партнерстві надають європейські організації. Ключове місце серед них належить Раді Європи. До найважливіших європейських інститутів, чинних у сфері міжрегіонального співробітництва, належать Постійна конференція місцевої влади та регіонів Європи (KGRE), Комітет транскордонного співробітництва Європейського Союзу (САНСТ) [2].

Базовими документами українсько-польського співробітництва є Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про торгівлю та економічне співробітництво, що діє від 4 жовтня 1991 р., а також Договір між Україною та Республікою Польща про сусідство, дружні відносини та співробітництво, укладений 18 травня 1992 р. Основним правовим документом, який регулює українсько-польське партнерство між регіональними органами державної адміністрації і органами місцевого самоврядування і сприяє економічному та суспільному прогресивному розвитку регіонів обох країн, особливо прикордонних, є угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональну співпрацю.

Для відображення структури та тенденцій соціально-економічного розвитку українсько-польського транскордонного регіону проведемо аналіз основних показників у Волинській, Львівській, Закарпатській областях, а також Люблінському та Підкарпатському воєводствах, що належать до нього.

Комплексним показником динаміки тенденцій і інтенсивності розвитку регіону є валовий регіональний продукт (ВРП). Загалом в Україні значима частина цього показника в 2020 р., порівняно з 2019 р., знизилася на 31,6 %.

Що ж стосується польської частини регіону, то можна відзначити, що зростання обсягу ВРП у 2019–2020 рр. спостерігалось як у прикордонних воєводствах, так і на загальнодержавному рівні. Середнє значення цього показника в Люблінському і Підкарпатському воєводствах зросло на 20,6 %. Співвідношення показників ВРП на особу в регіонах України і Республіки Польща склало 25,7 % у 2019 р., а у 2020 р. – вже 20 %, але за період 2018–2020 рр. це співвідношення зросло від 19,4 до 26,7 % відповідно [6].

Соціально-економічний розвиток країни, структурне перетворення економіки, відродження експортного потенціалу і підвищення міжнародної конкурентоспроможності неможливі без формування джерел інвестиційних ресурсів. Протягом 2019–2021 рр. відбулося абсолютне зменшення обсягу іноземних інвестицій як у всіх українських областях-членах досліджуваного регіону, так і на всій території України. Погіршення інвестиційного клімату також простежується у воєводствах Польщі. Експерти пов'язують ситуацію, що склалася з “непередбачуваною” політикою діючої влади країни і законодавчими ініціативами, зокрема, з прийняттям закону про зміни умов валютних кредитів та спорами навколо Конституційного Суду Республіки Польща. Якщо ж порівнювати об'єми залучених інвестицій в українську та польську частини регіону, то спостерігається значна різниця в розмірах інвестицій. У 2021 р. в середньому в українські прикордонні області було залучено 1 368,3 млн дол. США, на той час як у польські воєводства надійшло 5 074,67 млн дол. США.

Доцільно відзначити, що одним із основних інвесторів українських прикордонних областей на сьогодні є Польща. Наприклад, за січень–червень 2021 р. в економіку Волині залучено 636,6 тис. дол. США прямих іноземних інвестицій, з них польські інвестиції становлять 348,5 тис. дол. США. Всього за 2021 р. обсяги польських інвестицій в Україну склали 815 млн дол. США, що складає 1,8 % від спільного обсягу іноземних інвестицій в Україну. Обсяги українських інвестицій у польську економіку за 2021 р. становили 49 млн дол. США, що дорівнює 0,8 % від загального обсягу українських інвестицій закордоном [7, 8].

Деякі вітчизняні експерти відзначають, що більша частина прямих іноземних інвестицій здійснюється в ті сфери, які швидко забезпечують отримання доходів, а саме в первинну обробку сировинних товарів, роздрібну і оптову торгівлю. У контексті роздрібної та оптової торгівлі в прикордонних регіонах негативним аспектом є зріст частки товарів іноземного виробництва, що призводить до знецінення українських аналогів і перешкоджає розвитку бізнесу.

Торгово-економічне співробітництво є невід'ємною частиною ТГС та важливим фактором для підняття економіки країни на вищий рівень. Республіка Польща є найбільшим торговим партнером України серед країн Центрально-Східної Європи і займає за результатами 2018–2021 рр. четверте місце серед країн світу. Наприклад, у 2018 р. експорт товарів підприємствами Львівської області склав 1 258,3 млн дол. США, з них 24,8 % припали на Польщу. Імпорт польської продукції становить 27 % від загальнообласного імпорту. Це найвищі показники зовнішньо-

торгового обігу Львівщини, що ж стосується Волині, то Польща займає друге місце (після Німеччини) серед торгових партнерів області. 25 % експорту та 16 % імпорту становить частка зовнішньої торгівлі Волинської області з Польщею. У 2019 р. Закарпаття стало беззаперечним лідером з експорту товарів у країни ЄС. Показник експорту регіону до країн ЄС у 2019 р. склав рекордні 92,5 %. За цими показниками Закарпаття суттєво відірвалося від сусідніх із країнами ЄС областей. Так, у Волинській області зазначений показник становить 77,4 %, Львівській – 74,4 %. Загалом великі закарпатські підприємства експортували власні товари в Угорщину (52,1 % від спільного обсягу експорту), а Польща займає 4-те місце серед торгових партнерів області, тут експорт становить 5,2 % від спільного обсягу [7, 8].

У структурі товарів, яка експортується українською частиною регіону в Польщу, беззаперечним лідером є електротехнічне обладнання, на другому ж місці знаходиться дерево і вироби з нього, далі – меблі, текстильні вироби, залишки і відходи харчової промисловості. Польські підприємства, своєю чергою, постачають в Україну полімерні матеріали, паперові вироби, котли, машини, механічні і електричні пристрої, а також енергоносії.

З 1 січня 2021 р. мінімальна заробітна плата в Польщі становить 472,2 євро, в Україні – 102,3 євро. Середня заробітна плата в польській частині транскордонного регіону станом на січень 2021 р. зафіксована на рівні 875 євро, тоді як в українській частині – 167 євро. Зауважимо, що в прикордонних воєводствах Польщі найнижчі заробітні плати, порівняно з іншими воєводствами країни. Найбільше заробляють у Мазовецькому воєводстві – 1200 євро. У 2021 р. польський уряд ввів чимало змін у законодавчій базі, метою яких було підняти рівень життя населення і забезпечити розвиток економіки. Крім цього, уряд країни постійно працює над покращенням умов роботи у Польщі не тільки для польських громадян, але і для іноземців. Чисельність українців, які відправляються на заробітки в Польщу, збільшилась на 30 % протягом останніх двох років. Так, зокрема, у Люблінському воєводстві у 2020–2021 рр. кількість українських працівників збільшилася з 20 до 75 %. За підрахунками фінансових установ, від 3 до 5 млрд євро щорічно переказується українцями на батьківщину. Зазначимо, що загальний ВВП України за 2021 р. склав 93 млрд дол. США, таким чином, 5 млрд євро, які перераховують трудові мігранти з Польщі, складають 6,3 % ВВП країни за рік.

Щодо сфер офіційного працевлаштування українців у прикордонних зонах Польщі зазначається, що в Люблінському воєводстві беззаперечне лідерство займає сфера транспортування і зберігання (41 %), а

також сфера роздрібно́ї торгівлі (21,4 %), тоді як в Прикарпатському – будівництво (31,2 %). Особливістю ж останніх трьох років є постійна поява нових мігрантів. 41,3 % громадян приїхали до Польщі вперше у 2014 р. чи пізніше. Окрім того, дослідження показують зріст відсотка людей, які вперше приїжджають з метою пошуку роботи в цю країну [9].

З метою створення сприятливих умов для розвитку транскордонної співпраці необхідно як органам державного управління, так і науково-дослідним установам розробити банк даних інвестиційних пропозицій та бізнес-планів для інтенсивного розвитку виробництва в євро регіонах [4, с. 217]. Для активізації розвитку транскордонного співробітництва необхідно постійно проводити моніторинг реалізації транскордонних програм та проєктів, своєчасно вносити корективи та прогнозувати тенденції розвитку. У кожній області доцільно створити євро регіональні представництва, які б відповідали за підготовку, експертизу та моніторинг транс-межування проєктів. Це сприяло б прийняттю обґрунтованих управлінських рішень як на державному, так і на регіональному рівнях.

Для ефективної діяльності євро регіонів необхідно створити комплексну систему розвитку транскордонного співробітництва, яка буде розглядати розробку стратегії державної політики у різних сферах реалізації програм, стимулювання залучення позабюджетних коштів на фінансування євро регіональних проєктів (програм), проведення постійного моніторингу реалізації транскордонних програм та проєктів, своєчасне внесення коректив і прогнозування тенденцій розвитку.

З української сторони також існують суттєві відмінності в регіональних передумовах розвитку інвестиційно-економічного співробітництва у межах кожного євро регіону, сформованого на кордоні з ЄС. Так, якщо Львівська область є переважно промисловою і має загальні кордони тільки з Польщею, східні воєводства якої не надто промислово розвинені на тлі інших регіонів цієї країни, то Волинська область має значний аграрний потенціал, що створює хороші умови для реалізації в межах українсько-польського транскордонного регіону ряду інвестиційних проєктів у сфері сільськогосподарського виробництва та переробки сільгосппродукції.

Динамічний розвиток польсько-українських зв'язків потребує збільшення інвестиційного співробітництва, яке б дало змогу використовувати економічні потенціали обох країн. Перші ознаки інвестиційно-виробничого співробітництва України та Польщі супроводжувалися низкою негативних явищ: недосконалою галузевою структурою та формами залучення польських інвестицій, низьким обсягом інвестування, високою концентрацією інвестицій у обмеженій кількості регіонів України, незадовільною участю польських інвесторів у інноваційних

процесах. Незважаючи на негативні наслідки світової фінансової кризи та внутрішні проблеми, динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну позитивна і демонструє зростаючу тенденцію.

Незважаючи на проблеми в розвитку транскордонного та євро-регіонального співробітництва, все це створює додаткові можливості для створення різних видів інвестиційного та інноваційного розвитку в цих сферах співробітництва.

Таким чином, поглиблення регіонального економічного співробітництва в рамках єврорегіонів, сформованих на кордоні між Україною та ЄС, будучи орієнтованим на довгострокову, стратегічну перспективу, має ґрунтуватися не лише на інвестиційній політиці ЄС, а й на розробці окремих програм економічного розвитку для кожного з єврорегіонів. Ці програми транскордонного співробітництва повинні передбачати заходи щодо покращення інвестиційного клімату, зокрема на основі розробки спільних інвестиційних пропозицій та реалізації спільних інвестиційних проєктів за участю представників підприємницького середовища прикордонних територій кожної із сусідніх держав.

Список використаної літератури

1. Бугла Н. М. Польща та Україна у Європейській політиці сусідства. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_42/.../I15_doc.pdf.
2. Гоблік В. В. Особливості формування та удосконалення інвестиційного клімату транскордонних регіонів у контексті євроінтеграції // Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 9.
3. Захарін С. В. Міжнародний досвід регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності та можливості його використання в Україні. URL: <http://vlp.com.ua/node/800/>.
4. Регіони України : проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / З. З. Варналій, А. І. Мокій, О. Ф. Новікова; за ред. З. З. Коростень. К. : Знання України, 2005. 497 с.
5. Інвестиційний клімат у Німеччині / Polish Information and Foreign Investment Agency Invest in Poland Офіційний Website. URL: www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=_15298.

Oldak Liudmyla Yaroslavivna

*Postgraduate student of the Department of Public Policy and Governance,
Lviv Polytechnic National University
ORCID 0000-0002-1894-6852
e-mail : lyudmyla.o.lyudmyla@gmail.com*

STATE REGULATION OF TRANSBORDER COOPERATION AT THE REGIONAL LEVEL

Within the European regions formed on the borders between Ukraine and the EU, the activation of investment cooperation and the diversification of its areas of activity are largely determined by the nature of the investment climate. This is because the investment

climate's features determine the importance of investment projects and their implementation in the relevant cross-border regions, will prioritize the development of these areas, as well as providing the availability of positive stimulus for legitimate investors for their work in the cross-border market.

The contemporary idea of cross-border cooperation in the sphere of regional development, for example, envisages rethinking the ideas about the country's program of administrative-territorial land management, the development of these territories and its residents, and the inherent problems within. The residents of border areas most often turn out to be in a disadvantaged position, being tested by the hardship of limitations connected with the movement of people, goods, services, and ideas. Additionally, being at the outer periphery of the country, they feel that the central authorities have a traditional disregard toward them and they are held hostage by regionally disproportionate development. Regions like these do not have the resources or capacity for independently resolving problems on their own. As a result, many regions transform into economically depressed and backwards territories.

For resolving these problems on the international level, as well as aligning the level of development of European regions, the European framework convention on cross-border cooperation between territorial communities or authorities was passed in 1980. It was directed at establishing close collaboration between border regions in the spheres of economics, the environment, science, and culture. There was an erasure of the boundaries with the goal of establishing a unified, tolerant, and prosperous Europe.

According to this convention, "cross-border cooperation" is defined as any mutual actions, directed at strengthening and deepening the neighborly relations between territorial communities or powers which are found under jurisdictions of two or more contractual sides and embedding with this goal of any necessary agreements or reaching understandings.

Key words: Euroregions; Euroregional and crossborder cooperation; investments; clusters.

References

1. Buhla, N. M. Polshcha ta Ukraina u Yevropeiskii politytsi susidstva. URL: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_42/.../I15_doc.pdf.
2. Hoblik, V. V. (2013). Osoblyvosti formuvannia ta udoskonalennia investytsiino-ho klimatu transkordonnykh rehioniv u konteksti yevrointehratsii. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. No. 9.
3. Zakharin, S. V. Mizhnarodnyi dosvid rehuliuвання investytsiinoi ta innovatsiinoi diialnosti ta mozhlyvosti yoho vykorystannia v Ukraini. URL: <http://vlp.com.ua/node/800/>.
4. Rehiony Ukrainy : problemy ta priorityety sotsialno-ekonomichnoho rozvytku: monohrafiia / Z. Z. Varnalii, A. I. Mokii, O. F. Novikova; za red. Z. Z. Korosten. K. : Znannia Ukrainy, 2005. 497 s.
5. Investytsiinyi klimat u Nimechchyni / Polish Information and Foreign Investment Agency Invest in Poland Ofitsiinyi Website. URL: www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=_15298.